

TrønderEnergi
Postboks 9481 Torgarden
7496 TRONDHEIM

Vår dato: 09.07.2018
Vår ref.: 2018/13316

Deres dato: 03.07.2018
Deres ref.:

Midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet for Orkla

Fylkesmannen som tilsynsmann for Orklareguleringen gir klarsignal for endring av minstevannføringen fra Bjørset fra 20 m³/s til 10 m³/s fra og med 9. juli til tilsigssituasjonen er normalisert, og senest til 1. september. Endringen skjer innen rammen av manøvreringsreglementet og det er derfor ikke klageadgang.

Fylkesmannen viser til brev fra Trønder Energi Kraft av 03.07.2018 med søknad om fravik fra minstevannføringsbestemmelsen fra Bjørset. Det søkes om å få redusert krav til minstevannføring fra 20 m³/s til 10 m³/s i perioden 9. juli – 1. september 2018. De oppnås gjennom tapping av 10 m³/s i Brattset kraftverk. Vannføringa nedstrøms Bjørset vil bli 10 m³/s pluss lokaltilsiget på 2–5 m³/s.

Begrunnelse for søknaden

Regulanten ønsker å fravike kravet til minstevannføring nedstrøms Bjørset inntil det er nok magasin vann til å sikre minstevannføring gjennom vinteren i det tørreste tilsigsalternativet.

Total vannføring nedstrøms Bjørset i dagens situasjon ville ha vært på ca. 6 m³/s uten reguleringsmagasin i vassdraget. Siden 17. mai i år er minstevannføring på 20 m³/s blitt opprettholdt med bruk av magasin vann fra Falningsjøen og Innerdalsmagasinet. Tilsiget til Svorkmo kraftverk har så langt i år vært lavere enn det tørreste tilsigsåret 1969 i regulantens tilsigsstatistikk fra 1958.

Dersom dagens tapping for å opprettholde vannføring på 20 m³/s nedstrøms Bjørset fortsetter, vil en vintertapping på 10 m³/s nedstrøms Brattset kraftverk ikke kunne skaffes etter uke 12-2019 (gitt det laveste tilsigsalternativet). Dersom årets tilsigstrend fortsetter vil magasinene være tomme i uke 10-2019, når det naturlige tilsiget nedstrøms Brattset normalt er under 1 m³/s. Regulanten må i gitt situasjon ta et valg mellom å oppfylle kravet til minstevannføring nedstrøms Bjørset gjennom sommeren 2018, eller å være trygg på å kunne oppfylle kravet til minstevannføring nedstrøms Brattset gjennom vinteren. Regulanten oppgir at minstevannføringen nedstrøms Brattset ikke er fastsatt, men at den vanlig ligger mellom 5-10 m³/s.

Postadresse:
Postboks 2600
7734 Steinkjer
fmltpost@fylkesmannen.no

Besøksadresse:
Steinkjer: Strandveien 38
Trondheim: Prinsensgt 1
www.fylkesmannen.no/trondelag

Telefon:
74 16 80 00
Org.nr.:
974 764 350

Saksbehandler:
Kari Tønset Guttvik
Telefon:
+47 73 19 92 05

Aktuelle konsesjonsbestemmelser

Manøvreringsreglementet for regulering av Orkla og Grana (Kgl. res.16.juni 1978):

«Fra Bjørsetmagasinet skal det i den del av perioden 1. mai til 31. august som faller utenom selve vårflommen slippes en minstevassføring som i gjennomsnitt skal fastsettes mellom 20 m³/sek. og 30 m³/sek. etter departementets nærmere bestemmelse til enhver tid. I tida fra 1. september og til gytingen er avsluttet ca. 25 oktober skal minstevassføringen fastsettes mellom 10 m³/sek. og 15 m³/sek. etter departementets nærmere bestemmelse. Fra 25. oktober til utgangen av oktober måned trappes vassføringen jevnt ned til 4 m³/sek. som er minste tillatte vassføring i resten av året. Etter nærmere avtale med en oppsynsmann oppnevnt av Miljøverndepartementet foretas slippingen slik at en får en hensiktsmessig variasjon i vassføringen i tida etter flomvassføringen.

Nytt tillegg, kgl.res. 07.04.2000:

"Minstevassføringen på 10 m³/sek ut fra Bjørsetmagasinet kan underskrides i tiden 15. september-31. oktober. I siste del av denne perioden kan vannføringen være ned til 8 m³/sek inntil det er kompensert for den vannmengde som er sluppet ut over 20 m³/sek i perioden fra vårflommens slutt til 31. august."

Under ekstraordinære forhold med ekstremt liten avrenning fra såvel regulerte som uregulerte felt, da den garanterte minstevannføring fastsatt til mellom 20 m³/sek. og 30 m³/sek. bare kan gjennomføres ved tapping fra kraftverkenes magasiner, kan bestemmelsen om minstevassføring fravikes i forståelse med tilsynsmannen.»

NVE opplyser at den aktuelle ordlyden om tilsynsfunksjonen ikke er en vanlig formulering i konsesjonstillatelser. En bestemmelse om avvik er derfor ikke en ordinær tillatelse, men en endring som er innen rammen av reglementet når det er i forståelse med Fylkesmannen/tilsynsmannen. Det er dermed ikke klageadgang.

Fylkesmannens vurdering

Tilsiget til Orkla er for tida ekstraordinært lavt og avrenningen er ekstremt liten. Naturlig vannføring ved uregulerte forhold i Orkla nedstrøms Bjørset er nå vurdert å være 6 m³/s, noe som er betydelig lavere enn pålagt minstevannføring på 20 m³/s. Situasjonen har vedvart siden mai. Med dagens utgangspunkt kan magasinene være tomme i mars 2019. Det er fare for at det pålagte vannslippet til sommervannføring under rådende klimatiske forhold, kan redusere handlingsrommet for slipp av pålagt minstevannføring på høsten og vinteren. Svært lav (og synkende) vannføring/vanndekning med fare for tørrlegging og/eller frostskaider på rogn, mellom gyting og klekking med oppsvømming fra grusen, er svært skadelig for laksefisk.

Været i Midt-Norge har vært svært tørt i de fleste vassdrag i et drøyt halvår. Anadrom laksefisk står i fjorden og i munningsområdene i påvente av mer vann i elvene. I tørrvær/lavvannsperioder er forholdene i regulerte vassdrag, som Orkla, ofte annerledes enn i uregulerte, da de har høyere vannføring på bakgrunn av naturforvaltningsvilkår i konsesjonen, som gir høyere vannføring enn i «naturlilstanden». I de regulerte elvene kan vandringen av laks oppover i vassdraget

være forholdsmessig høyere enn i nærliggende uregulerte elver. Dette gjelder for Orkla nå. Det er rapportert om god oppvandring over telleren på Bjørset i mai-juni (som i andre elver), men også vedvarende i juni-juli, da vandringen i andre uregulerte vassdrag gikk ned på grunn av lite tilsig/lav vannføring.

Fiskeforholdene beskrives av fellesforvaltningen å ha vært dårligere enn i en gjennomsnittsesong. Fra mange elver rapporteres det at fisken har «hatt det travelt» i sin vandring opp i vassdraget, og at den var på plass tidlig i sesongen også i øvre områder. Dette er trolig relatert til lite og tørr snø i fjellet, tidlig vår, med kortvarig vårflo og relativt varmere vann. Dette betyr at det nå trolig står relativt mye fisk fordelt i hele vassdraget.

Første prioritet, uansett situasjon, er å sikre nok gytefisk i hele vassdraget etter fiskesesongen og fram til gyting. Andre prioritet er å berge gytt rogn gjennom vinteren fram til klekking. Fiskeforhold er også et viktig hensyn i fiskesesongen i Orkla (jf. lakselovens formål), men vår vurdering er at dette har lavere prioritet enn hensynet til rekrutteringsforholdene for bestandene av laks- og sjøaure. Særlig bør dette gjelde all den tid forvaltningsmålene for laks i Orkla ikke er nådd i siste vurderingsperiode 2013-2017.

Bestandsstatus (VRL rapport 11b, 2018):

Gytebestandsmål (kg hunner): 18911 (14183-23639)
 Naturlig bestandsstørrelse: stor
 Kvalitet etter kvalitetsnorm (2010-2014): Svært dårlig
 Gytebestandsmål og høstbart overskudd: Svært dårlig
 Genetisk integritet: Svært god/god
 Gjennomsnittlig sannsynlighet for oppnåelse av gytebestandsmål siste fire år: ~40 %
 Gjennomsnittlig prosentvis oppnåelse siste fire år: 86 %
 Høstbart overskudd siste fem år: 26 % av normalt overskudd
 Totalbeskatning 2017 (% på vektbasis): 31 %
 Overbeskatning 2017 (% av gytebestandsmål, på vektbasis): ingen, 0 %

Vurdering av beskatning: Det er fare for at forvaltningsmålet ikke er nådd for denne bestanden.

Gytebestandsmålet ble trolig nådd i 2017.

Gytebestandsmåloppnåelse og høstbart overskudd 2013-17: Svært dårlig*

I denne sammenheng er det verd å legge merke til at manglende høstbart overskudd ikke skyldes overbeskatning. OFF har gjort en god jobb under krevende forhold med blant annet redusert sjøoverlevelse de siste årene.

Under rådende forhold mener vi det er relevant å se på Orkla i uregulert situasjon, slik Trønder Energi har argumentert for i sin søknad, for å finne et fornuftig nivå på minstevannføringen. Den naturlige vannføringen ved uregulerte forhold ville vært 6 m³/s, betydelig lavere enn den pålagte minstevannføringen på 20 m³/s. På grunn av nevnte forhold mener vi at det er grunn til å innvilge søknaden fra Trønder Energi Kraft. Vi støtter oss på NVE som kompetent fagmiljø når det gjelder tilsigssituasjonene og nivå på minstevannføringen.

Det er svært viktig å gjøre nedkjøringen til lavere vannføring varsomt, slik at årsyngel, ungfisk og gytefisk får tid til å respondere på endringen i vannføring og vanddekt areal – slik at den får flyttet seg til nye oppholdssteder. Senkingen av vannstanden må ikke gå raskere enn 13 cm/time, fordi stranding av yngel og ungfisk kan reduseres betraktelig når vannstanden ikke faller hurtigere (SINTEF teknisk rapport, Harby, mfl 2004). Senkingen må gjøres etter samråd med OFF slik at nødvendige forvaltningsmessige endringer kan gjøres relatert til den nye situasjonen. Blant annet blir det et trolig nødvendig å endre lokale fiskeregler, noe som krever økt informasjons- og oppsynsvirksomhet.

Fylkesmannen har vært i kontakt med NVE og Orkla fellesforvaltning. Vi har mottatt høringsuttalelse fra NVE. NVE mener at ut fra de opplysninger som TrønderEnergi har gitt i sin søknad, er det en reell fare for at det vil bli en utfordring å opprettholde kravet til minstevannføring om tilsigstrenden skulle fortsette. Søknaden legger til grunn et scenario der det lave tilsiget også vil fortsette fremover. Å redusere minstevannføringen fra medio juli, vil dermed være et føre-var-tiltak for en uforutsett vær-situasjon som i enkelte år kan oppstå. NVE påpeker at TrønderEnergi allerede har gjort tiltak for å minske konsekvensene av den oppståtte vær-situasjonen ved å redusere og stoppe kjøringen av flere kraftverk i elvesystemet. Reduksjonen av minstevannføringen til 10 m³/s vil fortsatt være høyere enn om tilsiget var naturlig. Dermed blir andre interesser enn fisk ikke vesentlig berørt utover det som hadde vært tilfelle ved en uregulert situasjon. NVE mener at et scenario der magasinene er tomme fra uke 10-2019 og at vannføringen i Orkla dermed vil bli redusert til 1 m³/s i uke 12-2019, vil være svært uheldig for fisk i Orkla. For fisken vil de negative konsekvensene av svært lav vannføring på vinteren være større enn konsekvensene av å redusere minstevannføringen til 10 m³/s fra medio juli og fram til tilsiget evt. endrer seg, eller 1. september.

Orkla fellesforvaltning har gitt muntlig innspill på det de mener er viktige hensyn. Det uttrykkes bekymring for fisket, men også forståelse for at tilsigssituasjonen er spesielt lav, og for at tiltak for å sikre minstevannføring om vinteren er viktigere enn å opprettholde 20 m³/s minstevannføringen fra Bjørset ved rådende forhold. OFF uttrykker at de ved vedvarende nedbørsmengder av betydning, ønsker forholdsmessig økt minstevannføring, noe vi finner rimelig.

OFF ønsker også muligheten til å ta i bruk lokkeflom hvis det oppstår situasjoner som er svært uheldig – f.eks. at det blir stående veldig mye fisk i et område som ikke kommer seg videre til gyteområdene, og/eller som på grunn av situasjonen har nedsatt fiskehelse eller fiskevelferd. Dette mener vi også er rimelig.

Den aktuelle tilsynshjemmelen brukes sjelden. Sist den ble tatt i bruk, ble tillatelsen gitt for en mindre reduksjon i vannføring og for en vesentlig kortere periode enn omsøkt denne gang. Når søknaden nå kommer midt i fiskesesongen og for en lengre periode, mener vi det er rimelig at TrønderEnergi gir kort skriftlig statusrapport om tilsigssituasjonen til Fylkesmannen og OFF ukentlig (og hyppigere når situasjonen tilsier det). Hvorvidt tilsigssituasjonen vurderes vedvarende eller normalisert skal framgå av rapporten. Ved tvil om dette skal tredjeperson (kompetent fagmiljø nyttes i vurderingen). Det skal også innen rimelig nivå og varighet kunne avtales lokkeflommer, hvis dette er fornuftig med hensyn til 1) å hjelpe vandrevillig gytefisk opp i vassdraget, 2) fiskehelse og/eller 3) fiskevelferd. Kompetent kunnskapsmiljø

skal nyttes i vurderingen av om lokkeflom (inkludert vannmengde og varighet) eller eventuelle alternative tiltak, er hensiktsmessige for å oppnå ønsket effekt på fisk eller fiske.

I den forbindelse vil vi orientere om at det årlig gjøres merking av laks ved Ytre Agdenes merkestasjon (NINA), som følges av forskere blant annet i Orkla. Arbeidet kan om ønskelig trolig brukes til å dokumentere vandringsforhold i årets spesielle situasjon. Det skal også gjennomføres evaluering av drivtellingsmetodikk i Orkla høsten 2018 (Miljødirektoratet).

Fylkesmannen har vurdert søknaden etter prinsippene i naturmangfoldloven (kap II §§ 8-12). Vi mener at kunnskapsgrunnlaget (nml § 8) om laksefisk i Orkla, og viktigheten av tilstrekkelig vintervannføring er god nok til å tillate senking av minstevannføringen i sommer for å sikre minstevannføringen om vinteren. Denne typen tiltak gjøres svært sjeldent (sist i 1999). Nedkjøring av kraftverket skal gjøres svært forsiktig slik at laksefisk i alle alders-/størrelsesgrupper kan respondere og flytte seg. Påvirkningen skal kunne bli liten/ubetydelig for bestandene av laksefisk all den tid minstevannføringen ligger over eller på nivå med naturlig avrenning og vannstandsendringer skjer sakte og kontrollert med myke overganger. Da slik endring skjer svært sjelden og endringen er midlertidig, vurderes ikke nml § 10 (samlet belastning) særskilt i denne omgang, men med kommende klimaendringer vil slike situasjoner trolig oppstå oftere. Dette gir grunn til å evaluere hendelsen og se på hvordan sommer-vannmengden (jf. konsesjonsbestemmelsene) best kan nyttes i framtida. Kanskje bør kjøringen tilnærme seg miljøbasert vannføring i større grad? Påvirker/regulant har ansvar for å dokumentere avrenningssituasjonen og påvirkning på biologiske forhold og å belyse alternative tiltak (nml § 11 og 12). Innen rammen av konsesjonsbestemmelsene, søknaden og endringstillatelsen mener vi dette er ivaretatt. Føre-var prinsippet (jf. nml § 9) tilsier at tilstrekkelig vintervannføring er mest kritisk og må søkes sikret.

Konklusjon

Med hjemmel i manøvreringsreglementet (Kgl.res. 16. juni 1978 med tillegg Kgl. res. 7. april 2000), gis Trønder Energi endringstillatelse slik at minstevannføringen kan senkes ned mot et nivå som balanserer tapping fra magasinene med tilsiget, jf. en uregulert situasjon. Minstevannføringen fra Bjørset skal likevel ikke underskride 10 m³/s. Forsiktig nedtapping kan starte 9. juli 2018 med varighet til normalisert situasjon, eller senest 1. september 2018.

Oppsummerte vilkår

- Alle vannføringsendringer skal skje med myke overganger, maksimum 13 cm/time. Særlig skal reduksjon gjennomføres gradvis.
- TrønderEnergi skal gi oppdatering om tilsiget ukentlig til NVE, OFF og Fylkesmannen.
- Reduseringen av minstevannføringen opphører så snart tilsigssituasjonen endres, og det ikke lenger er ekstraordinære forhold med ekstremt liten avrenning.
- Lokkeflom kan nyttes hvis det sannsynliggjøres at det er hensiktsmessig for bestandene av laksefisk.

- TrønderEnergi skal informere om bakgrunnen for reduksjonen av minstevannføringen på sine nettsider.
- Det skal holdes evalueringsmøte etter at den ekstraordinære situasjonen er ferdig og nødvendig rapportering er gjennomført.

Med hilsen

Anne Sundet Tangen (e.f.)
Fungerende direktør
Klima- og miljøavdelingen

Kari Tønset Guttvik
seksjonsleder
Klima- og miljøavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrift

Kopi til:			
Sør-Trøndelag Jeger og fiskerforening	Fossegrenda 26	7038	TRONDHEIM
Miljødirektoratet	Postboks 5672 Torgarden	7485	TRONDHEIM
Orkla fellesforvaltning	Landbrukssenteret	7336	MELDAL
Norges vassdrags- og energidirektorat	Postboks 5091	0301	OSLO